

HUKUM PENTERJEMAHAN ARAB MELAYU DALAM AL-QURAN

Dr. Muhammad Firdaus bin Haji Abdul Manaf

Dr. Haji Md. Noor bin Hussin

Adnan bin Mat Ali

firdaus@kuis.edu.my

mdnoor@kuis.edu.my

adnan@kuis.edu.my

Jabatan Pengajian Bahasa dan Linguistik Arab

Fakulti Pengajian Peradaban Islam

Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor

ABSTRAK

Makalah ini memberikan tumpuan kepada hukum penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran. Kajian yang berbentuk kualitatif ini menggunakan kaedah kepustakaan dalam mengumpulkan data yang kemudiannya dianalisis menggunakan kaedah 'comparative' atau perbandingan. Bagi mendapatkan hukum penterjemahan tersebut dengan lebih jelas, kajian menerangkan jenis-jenis penterjemahan yang terdiri daripada harfiah dan tafsiran terlebih dahulu. Kemudian huraian terhadap hukum-hukum penterjemahan itu dilakukan berdasarkan jenis-jenis penterjemahan tersebut. Dapatan kajian ini membolehkan para pengkaji mengetahui jenis-jenis penterjemahan Arab Melayu dan hukum-hukum penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran.

Kata Kunci: *Hukum, Penterjemahan, Arab Melayu, Harfiah, Tafsiran*

PENGENALAN

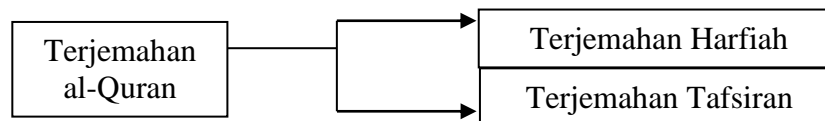
Mohd Bakri Aziz (2010: 37) dan Puteri Roslina Abdul Wahid (2012: 2) menyebut bahawa perkataan terjemah diambil daripada bahasa proto-semitik Arab iaitu *tarjamah* yang bermaksud mentafsirkan perkataan lisan atau tulisan dengan menggunakan perkataan dalam bahasa lain. Al-Fayruz Abadi (1997: 2/1428) menerangkan bahawa perkataan *tarjamah* ini diertikan sebagai penerangan, pentafsiran dan penjelasan. Oleh demikian, penterjemahan ialah satu proses penggantian bahan teks dalam satu bahasa iaitu bahasa sumber dengan bahan teks yang sepadan dalam bahasa lain iaitu bahasa sasaran (Catford 1996: 24). Nida (1964: 159) pula berpendapat bahawa terjemahan ialah '*A translation of dynamic equivalence aim at complete naturalness of expression and tries to relate the receptor to modes of behaviour relevant within the context of his own culture*'.

Definisi terjemahan tersebut dijelaskan oleh Abdullah Hasan dan Ainon Muhammad (2001: 71) sebagai penyalinan semula ke dalam bahasa sasaran daripada bahasa sumber dalam bentuk persamaan yang terdekat dan bersahaja; pertama daripada segi maknanya dan kedua daripada segi gayanya. Terjemahan yang dihasilkan mestilah mempunyai persamaan terdekat yang sejadi. Persamaan terdekat bermaksud makna yang dihasilkan adalah sama antara bahasa sumber dengan bahasa sasaran dan sejadi pula bermaksud makna yang dipindahkan mestilah

natural dalam bahasa sasarannya. Justeru dalam konteks penterjemahan al-Quran, terdapat dua definisi. Pertama, memindahkan perkataan yang terdapat dalam al-Quran ke dalam bahasa sasaran tanpa memberikan penjelasan dengan tidak membuat sebarang perubahan pada makna asalnya. Kedua, memindahkan perkataan yang terdapat dalam al-Quran ke dalam bahasa sasaran serta mentafsirkannya supaya tidak terikat dengan susunan dan tatabahasa perkataan bahasa sumber supaya makna yang dikehendaki tercapai. Penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran terdiri daripada dua jenis iaitu harfiah dan tafsiran.

JENIS-JENIS PENTERJEMAHAN ARAB MELAYU DALAM AL-QURAN

Menurut Mahmud Shaltut (1936 1: 24), ^cAbd al-Jalil ^cAbd al-Rahim (1981: 538), al-Zarqani (1988 2: 111), Ismail Lubis (2001: 60-62), Muhammad Bukhari Lubis (2003: 226-234), Mohd Syukri Hanapi (2003: 10-24) dan Muhammad Arsyad Abdul Majid (2009: 71-73), terdapat dua jenis penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran ditemui iaitu terjemahan harfiah dan terjemahan tafsiran. Rajah 1 di bawah menjelaskan secara ringkas jenis-jenis terjemahan al-Quran tersebut seperti berikut:

Rajah 1 Jenis-jenis penterjemahan al-Quran

Sumber: Mohd Syukri Hanapi 2003

i. Terjemahan Harfiah

Terjemahan jenis ini bermaksud pengalihan bahasa yang dilakukan mengikut gaya bahasa sumber. Ia dilakukan dengan cara memahami erti kata demi kata yang terdapat dalam teks sumber terlebih dahulu. Kemudian padanan kata ke dalam bahasa sasaran disusun mengikut tatabahasa sumber meskipun terjemahan tersebut tidak jelas. Al-Hanbali (1977 4: 115) menyebut terjemahan harfiah sebagai semata-mata terjemahan lafaz seperti menterjemahkan sesuatu lafaz dengan lafaz yang seerti dengannya. Justeru penterjemah hendaklah mengetahui makna yang benar-benar tepat dengan sesuatu perkataan yang hendak diterjemahkannya itu.

Al-Sabuni (1970: 229) pula mendefinisikan terjemahan ini sebagai pengalihan bahasa al-Quran daripada segi lafaz, kosa kata, ungkapan kata dan susunan ayat kepada sesuatu bahasa sasaran. Seterusnya, definisi yang diberikan oleh Manna^c al-Qattan ialah memindahkan lafaz-lafaz daripada bahasa sumber kepada bahasa sasaran dan pemindahan itu menyebabkan berlakunya persamaan antara susunan ayat bahasa sumber dengan susunan ayat bahasa sasaran. Al-Zarqani (1988 2: 111) menyebut bahawa terjemahan harfiah ialah terjemahan kata demi kata di samping memelihara susunan dan urutan kata-kata teks sumber ke dalam teks bahasa sasaran. Terjemahan jenis ini juga dikenali sebagai terjemahan *lafziyyah* atau terjemahan *musawiyah* (Manna^c al-Qattan 1973: 313). Kesimpulannya, terjemahan harfiah ialah memindahkan perkataan bahasa sumber kepada bahasa sasaran di samping memelihara struktur dan susunan antara kedua-dua bahasa tersebut berdasarkan kaedah bahasa sasaran dengan syarat terjemahan yang dihasilkan mesti mengekalkan makna dan pengertian makna bahasa sumber.

ii. Terjemahan Tafsiran

Terjemahan tafsiran ialah alih bahasa tanpa terikat dengan urutan-urutan kata atau susunan perkataan bahasa sumber. Terjemahan seperti ini mengutamakan ketepatan makna dan maksud secara sempurna. Oleh sebab itu, bentuk terjemahan seperti ini disebut juga sebagai terjemahan *ma^cnawiyah* kerana mengutamakan terjemahan makna berbanding terjemahan kata sebelum ini (Ismail Lubis 2001: 61). Teknik terjemahan ini dilakukan dengan memahami maksud teks bahasa sumber terlebih dahulu. Setelah benar-benar difahami, maksud tersebut disusun dalam bahasa penerima tanpa terikat dengan urutan-urutan kata bahasa sumber. Al-Hanbali (1977 4: 116) menyebut bahawa proses terjemahan ini dilakukan dengan menterjemahkan makna dan menghuraikannya.

Manna^c al-Qattan (1990: 313) menyatakan bahawa terjemahan tafsiran ialah menerangkan makna bahasa sumber dengan menggunakan bahasa lain tanpa terikat dengan susunan kata bahasa sumber. Menurut Muhammad ibn Husayn (1990: 27), terjemahan tafsiran menerangkan makna sesuatu perkataan dengan menggunakan bahasa lain, tanpa memelihara susunan dan urutan bahasa asal. Begitu juga tidak perlu mengungkapkan keseluruhan makna yang dimaksudkannya kerana yang penting ialah maksud atau pengertiannya tercapai. Kesimpulannya, terjemahan tafsiran ialah terjemahan makna yang menerangkan maksud ayat bahasa sumber ke dalam bahasa sasaran tanpa terikat untuk memelihara struktur dan susunan antara kedua-dua bahasa tersebut.

HUKUM PENTERJEMAHAN ARAB MELAYU DALAM AL-QURAN

Menurut Mohd Shukri Hanapi (2003: 25-53), usaha mendapatkan jenis penterjemahan al-Quran yang selaras dengan kehendak syarak ditinjau berdasarkan beberapa pandangan ulama tentang amalan menterjemah al-Quran ke dalam bahasa-bahasa bukan Arab. Mereka berbeza pendapat berhubung hukum penterjemahan tersebut sama ada ia dibenarkan atau tidak. Hal ini jelas dilihat berdasarkan dua jenis terjemahan sebelum ini.

i. Terjemahan Harfiah

Secara realiti, terjemahan al-Quran jenis ini amat sukar dilakukan kerana al-Quran merupakan mukjizat daripada segi lafaz, makna, struktur ayat dan beberapa aspek lain. Nilai bahasanya tinggi serta tiada tandingan, malah mengandungi kesenian kata-kata yang halus dan terperinci. Justeru mustahil untuk menterjemahkan al-Quran dengan cara ini ke dalam bahasa selain Arab (Muhammad Asryad Abdul Majid 2009: 76). Al-Shatibi (2000 2: 106) menyebut bahawa al-Quran ialah rangkuman unsur-unsur lafaz dan makna dalam struktur bahasa Arab. Sekiranya unsur-unsur tersebut diterjemahkan ke dalam bahasa asing dalam bentuk terjemahan sudah pasti nilai bahasa yang terdapat padanya akan bercerai dan hilang. Banyak kekurangan dan salah makna ditemui pada terjemahan-terjemahan berbentuk harfiah sebelum ini menjadi bukti yang jelas mengapa terjemahan sebegini tidak boleh dilakukan.

^cAbd al-Ghani (1992: 106) menyatakan bahawa Ibn Qutaybah dan Abu Ishaq al-Shatibi bersepakat menolak kemungkinan al-Quran boleh diterjemahkan secara harfiah kerana

kedudukan bentuk bahasanya ada yang terdiri daripada *majaz* atau metafora, *balaghi* atau figuratif dan sebagainya yang merupakan sesuatu yang mustahil untuk diterjemahkan mengikut kaedah bahasanya yang sebenar. Al-Qamhawi (t.t: 126-127) menerangkan bahawa seseorang itu tidak mungkin mampu untuk menterjemahkan al-Quran kepada bahasa lain kerana kalau ada pun terjemahan yang dilakukan, itu hanya sebahagian daripada maksud al-Quran dan sukar baginya menyampaikan sebahagian maksudnya yang lain. Oleh yang demikian, kebanyakan ulama silam telah sepakat bahawa terjemahan al-Quran secara harfiah semata-mata adalah mustahil dan ia tidak harus dilakukan.

Begitu juga dengan pendapat para ulama mutakhir ini. Muhammad Salih al-^oUthaymin (2000: 32-33) menyebut bahawa 'Persidangan Fatwa Arab Saudi 2004' yang dihadiri oleh ^oAbdullah ibn Mani^c, ^oAbdullah ibn Ghadyan, ^oAbd al-Razzaq ^oAfyfi dan diketuai oleh Mufti Arab Saudi iaitu ^oAbdullah ibn al-Baz mengeluarkan fatwa bahawa hukum penterjemahan sebegini adalah tidak diharuskan kerana ia dilakukan mengikut susunan serta tertib perkataan semata-mata tanpa melihat kepada konteks keseluruhan ayat dan kehendaknya yang sebenar. Muhammad Rashid Rida (1926: 492) menyebut bahawa penterjemahan cara ini mustahil dilakukan dan ditegah oleh agama kerana ia merupakan satu jenayah kepada Islam dan umatnya disebabkan kemungkinan terjemahan yang dilakukan tidak menepati kehendak Allah S.W.T.

Muhammad al-Khidr Husayn (1931: 122-132) berpendapat apabila terjemahan al-Quran itu hanya merupakan penggantian lafaz Arabnya dengan lafaz bahasa bukan Arab, maka kebanyakan ayat tersebut tidak mungkin dapat diterjemahkan dengan cara baik dan teratur. Oleh itu, menterjemah al-Quran keseluruhannya bukanlah satu kerja mudah meskipun hanya ditumpukan pada makna harfiah sahaja, bahkan pada sebahagian ayat ia mendatangkan makna yang menyeleweng daripada maksud yang dikehendaki. Justeru, Muhammad ibn Hasan al-Tha^oalabi (1936: 2) menjelaskan bahawa meskipun penterjemahan ini dapat dilakukan pada sesetengah ayat al-Quran, namun ia masih tidak bertepatan dengan intipati makna yang sebenar dan perbuatan ini dianggap seumpama mengubah al-Quran. Hal ini disokong oleh Muhammad Hasanayn Makhlu^of kerana beliau berpendapat terjemahan harfiah ini mempunyai unsur mengubah susunan bahasa al-Quran dan menimbulkan pelbagai gaya terjemahan mengikut daya pemikiran seseorang penterjemah yang menterjemahkan al-Quran tersebut.

Selain itu, Muhammad Shakir juga berpendapat bahawa menterjemahkan al-Quran kepada bahasa-bahasa bukan Arab dilarang sepertimana tidak boleh menggantikan sesuatu ayat al-Quran dengan ayat yang seerti dengannya dalam bahasa Arab (^oAbd al-Ghani 1992: 107). Muhammad Hasanin al-^oAdawi (1926: 563) berpendapat bahawa penterjemahan al-Quran secara harfiah ini dilarang oleh syarak kerana ia merupakan suatu penciptaan atau pemindahan terhadap susunan asli al-Quran, bahkan dikhuatiri akan diselewengkan pengertiannya sebagaimana yang berlaku kepada kitab Taurat dan Injil. Jabatan Agama Islam Johor menerbitkan sebuah buku yang bertajuk 'Fatwa Mufti Kerajaan Johor' yang menerangkan bahawa al-Quran tidak boleh diterjemahkan kerana ia adalah *kalam* Allah yang *mu^cjiz*. Orang Arab yang fasih sekalipun tidak akan dapat mendatangkan sesuatu seumpama al-Quran. Oleh yang demikian, menterjemahkan al-Quran ke dalam bahasa lain adalah mustahil dan dilarang (Syed Alwi 1990 3: 20-21).

Justeru, mustahil penterjemahan al-Quran dilakukan dengan menggunakan kaedah ini kerana perbendaharaan maknanya yang amat luas sukar untuk disejajarkan dalam bahasa sasaran

yang lain. Abu ʿAbdullah ʿAlawi (2009: 11) mendatangkan contoh daripada al-Quran sebagaimana firman Allah S.W.T:

﴿ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾

(Surah al-Zariyat 51: 47)

Teks terjemahan:

Dan langit Kami bina dengan kekuasaan (Kami) dan Kami benar-benar meluaskannya (Terjemahan al-Quran al-Karim) (THQK) (2013: 522).

Jika dilihat maksudnya berdasarkan terjemahan harfiah pada ayat 47 daripada surah al-Zariyat ini ialah ‘... dan langit itu Kami bina dengan tangan (Kami) ...’. Terjemahan *ayyidin* ﴿ أَيِّدِينَ ﴾ ke dalam bahasa Melayu dengan lafaz ‘tangan’, terikat dengan lafaz asalnya dan ia tidak sepatutnya dilakukan kerana terjemahan tersebut menggambarkan Allah itu ‘bertangan’ dan tangan itu sebahagian tanda daripada sifat makhukNya. Sekiranya terjemahan ini dikekalkan dengan maksud ‘tangan’, ia akan merosakkan sebahagian akidah umat Islam kerana Allah itu sedikit pun tidak menyerupai sifat-sifat makhluknya sebagaimana firman Allah:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ﴾

(Surah al-Shura 42: 484)

Teks terjemahan:

Tidak ada sesuatu pun yang serupa denganNya ... (THQK 2013: 522).

Justeru, terjemahan *ayyidin* ﴿ أَيِّدِينَ ﴾ yang paling sejadi dengan makna konteksnya yang sebenarnya di dalam bahasa Melayu ialah ‘kekuasaan’ dan bukannya ‘tangan’. Walau bagaimanapun, sekiranya terjemahan sebegini masih hendak dikekalkan, ia dibolehkan jika penerangan yang jelas terhadap makna konteks ayat dan maksud dilakukan.

ii. Terjemahan Tafsiran

Menurut Ismail Lubis (2001: 88), menterjemahkan al-Quran dengan pengertian mentafsirkannya ke dalam bahasa penerima adalah diharuskan, bahkan dituntut agar isi kandungan al-Quran ini benar-benar difahami oleh semua umat Islam. Pendapat ini disokong al-Baydawi dalam tafsirnya (2003 1: 512) yang menjelaskan firman Allah:

﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾

(Surah al-Nahl 16: 44)

Teks terjemahan:

Dan Kami turunkan kepadamu al-Quran agar kamu menerangkan kepada umat apa yang telah diturunkan kepada mereka dan supaya mereka berfikir (THQK 2013: 272).

Perkataan *litubayyina* ﴿لِتُبَيِّنَ﴾ yang bermaksud ‘agar kamu menerangkan’ ditafsirkan oleh al-Baydawi (2003 1: 512) sebagai ‘agar kamu menterjemahkannya’. Muhammad Arshad Abdul Majid (2009: 78) menyebut bahawa kebanyakan ulama seperti Abu Hanifah, Abu Yusuf, Muhammad al-Shaybani, al-Jasas, al-Ghazali, al-Shatibi dan lain-lainnya mengambil pengajaran daripada ayat ini dan menyatakan harus menterjemahkan al-Quran secara tafsiran ini untuk disampaikan ke dalam bahasa-bahasa lain. Dalam ayat yang lain, Allah S.W.T berfirman:

﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾

(Surah al-Dukhan 44: 58)

Teks terjemahan:

Sesungguhnya Kami mudahkan al-Quran itu dengan bahasamu agar mereka dapat pelajaran (THQK 2013: 498).

Muhammad ^cAbd al-Latif ibn al-Khatib (t.t: 173) berpendapat bahawa ayat 58 daripada surah al-Dukhan ini menunjukkan bahawa terjemahan tafsiran ini diharuskan kerana Rasulullah S.A.W diutuskan kepada semua manusia yang bertutur dengan bahasa yang berbeza-beza dan baginda S.A.W tidak diutuskan kepada bangsa Arab semata-mata. Oleh yang demikian, menterjemahkan makna al-Quran ke dalam bahasa-bahasa bukan Arab semata-mata untuk memudahkan umat manusia yang bukan Arab memahami ajaran Islamnya adalah digalakkan (al-Qastalani 1989 7: 452).

Al-Zarqani (1988 2: 169-172) menukilkan pandangan al-Maraghi yang menyebut bahawa penterjemahan al-Quran secara tafsiran ini dibenarkan oleh syarak kerana di dalamnya terdapat penjelasan terhadap makna-makna ayat al-Quran yang tidak difahami. Begitu juga pendapat Muhammad Shakir yang menyatakan bahawa semua ulama bersepakat bahawa menterjemahkan al-Quran dengan cara ini dibolehkan kerana ia hanya pengungkapan semula makna al-Quran dalam kaedah yang selamat dan disepakati (^cAbd al-Ghani 1992: 97). Menurut Wahbah ibn Mustafa al-Zuhayli (1991 1: 37), syarak membenarkan penterjemahan tafsiran al-Quran ini tetapi ia tidak boleh disamakan nilai dengan al-Quran kerana terjemahan tidak dikira sebagai al-Quran sekalipun diterjemahkan secara terperinci dan teliti. Berdasarkan pendapat ulama sebelum ini, mereka sepakat membenarkan penterjemahan al-Quran secara tafsiran ini kerana ia hanya menterjemahkan makna al-Quran kepada mana-mana bahasa kedua berserta huraian setiap ayat al-Quran yang kurang difahami maknanya. Sebagai contoh, Allah S.W.T berfirman:

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسِطِ﴾

(Surah al-Isra’ 17: 29)

Teks terjemahan:

Dan janganlah kamu jadikan tanganmu terbelenggu pada lehermu dan janganlah kamu terlalu menghulurkannya (THQK 2013: 285).

Terjemahan sebegini boleh dianggap sebagai terjemahan harfiah kerana terjemahan yang dilakukan dalam bentuk kata demi kata. Namun ia boleh mengelirukan sebahagian masyarakat kerana dikhuatiri akan menganggap larangan Allah dalam ayat tersebut ialah meletakkan tangan pada leher dan menghulurkannya, sedangkan ia merupakan satu peribahasa Arab yang mempunyai lambang makna yang lain. Justeru, terjemahan yang membawa maksud yang sebenar dan mudah difahami iaitu terjemahan tafsiran amat diperlukan supaya masalah seperti ini tidak timbul lagi pada sebahagian ayat-ayat al-Quran yang seumpama dengannya. Oleh itu, terjemahan yang sepatutnya bagi ayat ini ialah 'Janganlah kamu berlaku kikir, tetapi jangan pula berlaku boros'. Jadual 2 berikut merupakan perbezaan ringkas antara terjemahan harfiah dengan terjemahan tafsiran berdasarkan ayat al-Quran sebelum ini:

Jadual 2 Perbezaan antara terjemahan ayat secara harfiah dengan tafsiran

Terjemahan Harfiah	Terjemahan Tafsiran
Dan janganlah kamu jadikan tanganmu terbelenggu pada lehermu dan janganlah kamu terlalu menghulurkannya	Janganlah kamu berlaku kikir, tetapi jangan pula berlaku boros

Sumber: Analisis data 2018

Maksud di sebalik penterjemahan tafsiran tersebut boleh diteliti berdasarkan kajian yang ditulis oleh ^cAbd al-Muta^cal al-Sa^cidi (2005: 595-598) dan Abu ^cAbdullah ^cAlawi (2009: 11-20) bahawa ayat-ayat al-Quran itu terdiri daripada dua jenis iaitu *ayat al-muhkamat* dan *ayat al-mutashabihat*.

Ayat al-muhkamat ialah ayat-ayat yang jelas maksud dan kehendaknya, sedangkan *ayat al-mutashabihat* adalah sebaliknya kerana berlaku beberapa pengalihan makna terhadapnya berdasarkan gaya-gaya bahasanya yang tertentu. *Ayat al-mutashabihat* boleh difahami tujuan maksudnya berdasarkan dua pecahannya yang utama iaitu *ma^cna qarib* dan *ma^cna ba^cid*. *Ma^cna qarib* ialah maksud yang difahami berdasarkan zahir ayat tersebut, sedangkan *ma^cna ba^cid* ialah maksud yang difahami berdasarkan pengalihan maksud daripada zahir makna ayat kepada maksud lain yang dikehendaki. Sebagai contoh, Allah S.W.T berfirman:

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾

(Surah al-Qasas 28: 88)

Teks terjemahan:

Segala sesuatu pasti binasa kecuali Allah (THQK 2013: 396).

Maksudnya berdasarkan terjemahan harfiah yang sebenar ialah, 'Tiap-tiap sesuatu pasti binasa kecuali wajahNya'. Perkataan *wajjah* boleh diteliti melalui *ma^cna qarib* dan *ma^cna ba^cid*. *Ma^cna qarib* menjelaskan maksudnya sebagai 'wajah' dan bukan ini makna yang dikehendaki

kerana ia bersalahan dengan iktikad *ahl al-sunnah wa al-jama'ah* yang beriman bahawa Allah itu tidak boleh diserupakan dengan apa-apa jua sifat makhluknya, sedangkan 'wajah' itu merupakan sebahagian sifat makhluk dan Maha Suci Allah daripada bersifat sedemikian. *Ma'na ba'id* menyatakan bahawa maksud asalnya dialihkan kepada makna lain yang kehendaki oleh para ulama iaitu 'Allah'. Justeru, terjemahan sebelum ini dianggap tepat dengan padanan makna yang dikehendaki. Contoh lain sebagaimana firman Allah S.W.T:

﴿ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ﴾

(Surah al-Hadid 57: 4)

Teks terjemahan:

Dan Dia bersama kamu di mana saja kamu berada (THQK 2013: 538).

Ma'na qarib menjelaskan maksud perkataan *huwa* sebagai 'zat Allah'. Imam Abu al-Hasan al-Ash'ari (1981: 71) menyebut bahawa mustahil menisbahkan zat Allah bersama-sama dengan makhluknya kerana tiada siapa yang mampu membahaskan mengenai zat Allah pada hakikatnya. Zat dan sifat merupakan dua perkara yang amat berbeza antara satu sama lain. *Ma'na ba'id* menyatakan bahawa maksud asalnya dialihkan kepada makna lain yang kehendaki oleh para ulama iaitu 'sifat Allah yang Maha Mengetahui'. Justeru, terjemahan yang sepatutnya untuk ayat ini ialah '...sifatNya yang Maha Mengetahui itu sentiasa bersama kamu di mana sahaja kamu berada ...'. Contoh lain lagi sebagaimana firman Allah S.W.T:

﴿ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴾

(Surah Taha 20: 5)

Teks terjemahan:

Tuhan yang Maha Pemurah, yang bersemayam di atas *arash* (THQK 2013: 312).

Ma'na qarib atau 'makna yang nyata' menjelaskan maksud perkataan *istawa* sebagai 'bersemayam', sedangkan Maha Suci Allah daripada bertempat kerana sesuatu yang bertempat itu berjisim. Maha Suci Allah daripada memiliki sesuatu bentuk yang mungkin boleh difikirkan oleh makhluknya. *Ma'na ba'id* pula menyatakan bahawa maksud asalnya dialihkan kepada makna lain yang disepakati oleh para ulama iaitu 'Maha Berkuasa'. Justeru, terjemahan yang sepatutnya untuk ayat 5 daripada surah Taha ini ialah 'Tuhan yang Maha Pemurah, yang berkuasa di atas *arasy*' (Tengku Mohamad Fouzy 2003: 31).

KESIMPULAN

Berdasarkan kajian sebelum ini mendapati bahawa hukum penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran yang menggunakan kaedah secara harfiah semata-mata tidak menepati kedudukan teks asal al-Quran dan akan menghilangkan sebahagian maknanya yang dikehendaki. Justeru, hukumnya adalah tidak diharuskan melainkan jika disertakan penjelasan terperinci terhadap ayat-ayat yang kurang difahami maksudnya. Manakala penterjemahan Arab Melayu dalam al-Quran yang dilakukan secara tafsiran pula amat digalakkan kerana ia menghuraikan makna yang

dikehendaki dalam bentuk terjemahan ringkas dan hukumnya adalah fardu kifayah bagi seluruh Umat Islam.

RUJUKAN

Al-Quran al-Karim.

Abdullah Hasan dan Ainon Muhammad. 2001. *Teori dan Teknik Terjemahan*. Kuala Lumpur: PTS Professional Publishing Sdn. Bhd.

Abu °Abdullah, °Alawi. 2009. *Intabih Dinaka fi Khatar*. Hadramout: Dar al-Khayr.

°Abd al-Ghani. 1992. *Hidayat al-Rahman fi °Ulum al-Qur'an*. Kaherah: Jami°at al-Azhar.

°Abd al-Muta°al al-Sa°idi. 2005. *°Ilm al-Tawriyyah al-Badi°iyah fi °Ilm al-Balaghah al-°Arabiyyah*. Kaherah: Maktabat al-Qahirah.

al-°Adawi , Muhammad Hasanin. 1926. *Manar al-Islam; Bahth fi Tarjamat al-Qur'an*. Kaherah: Dar al-Salam.

al-Ash°ari, Abu al-Hasan. 1981. *Al-Ibanah fi Usul al-Diyanah*. Damascus: Dar al-Qalam.

al-Baydawi, °Abdullah °Umar. 2003. *Anwar al-Tanzil wa Asrar al-Ta'wil*. Beirut: Dar al-Fikr.

Catford, J.C. 1996. *Teori Linguistik Bagi Penterjemahan*. Terj. Uma A/P Iyavoo & Koh Chung Gaik. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.

al-Fayruzabadi. 1997. *Qamus al-Muhit*. Beirut: Mu'assasat al-Risalah.

al-Hanbali. Muhammad Sa°id. 1977. *Majmu° Fatawa Shaykh al-Islam Ahmad Taymiyyah*. Mekah: Maktabat al-Tijarah.

Husayn, Muhammad al-Khidr. 1931. *Naql Ma°ani al-Qur'an Ila al-Lughah al-Ajnabiyyah*. Beirut: Dar al-Fikr.

Ismail Lubis. 1990. *Falsifikasi Terjemahan al-Qur'an*. Jakarta: PT Tiara Wacana Yogya.

Mohd Bakri Aziz @ Saari. 2010. *Ketepatan Padanan Terjemahan Puisi Arab Dalam Kitab La Tahzan: Satu Analisis Bandingan*. Disertasi Sar. Universiti Kebangsaan Malaysia.

Mohd Shukri Hanapi. 2003. *Terjemahan al-Quran dalam Pelbagai Perspektif*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn Bhd.

Muhammad Arsyad Abdul Majid. 2009. *Terjemahan Arab-Melayu Dari Sudut Makna Pengkhususan: Satu Analisis Pendepanan Dalam Surah al-Baqarah*. Tesis Dr. Fal. Universiti Kebangsaan Malaysia.

- Muhammad Bukhari Lubis, Mohd. Fauzi Jumingan dan Khairunnawa Mohamad. 1998. *Penerjemahan Arab Melayu Arab; Peraturan & Dasar*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia
- Muhammad Nur Lubis Abd Razak. 2003. *Penterjemahan Makna al-Quran: Kajian Ke Arah Melahirkan Kaedah Penterjemahan Makna al-Quran*. Tesis Dr. Fal. Universiti Malaya.
- Nida, Eugene A. 1964. *Toward A Science of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
- al-Qamhawi. T.th. *I'jaz wa al-Bayan fi 'Ulum al-Qur'an*. Kaherah: Maktabat 'Alam al-Fikr.
- al-Qastalani, Shihab al-Din 1989. *Lata'if al-Isharah li Funun al-Qira'at*. Kaherah: Dar al-Kutub al-Misriyyah.
- Puteri Roslina Abdul Wahid. 2012. *Meneroka Penterjemahan Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- al-Qattan, Manna^c Khalil. 1989. *Mabahith fi 'Ulum al-Qur'an*. Beirut: Dar al-Fikr.
- Rida, Muhammad Rashid. 1926. *Fatwa al-Manar fi Tarjamat al-Qur'an*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-^cArabiyyah.
- al-Sabuni, Muhammad ^cAli. 2007. *Safwat al-Tafasir*. Beirut: Dar al-Qur'an al-Karim.
- Shaltut, Mahmud. 1936. *Tarjamat al-Qur'an wa Nusus 'Ulama' Fiha*. Kaherah: Matba^cat al-Ma^cahid al-Diniyyah al-Islamiyyah.
- al-Shatibi. 2002. *Al-Muwafaqat fi Usul al-Shari^cat*. Beirut: Al-Maktabah al-^cAsriyyah.
- Syed Alwi. 1990. *Lataif al-Ma^cani fi al-Qur'an*. Kaherah: Dar al-Sufi.
- Terjemahan al-Hidayah al-Quran al-Karim*. 2013. Selangor: Al-Hidayah House of Qur'an Sdn. Bhd.
- Terjemahan al-Quran Darul Iman*. 2008. Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia.
- al-Tha^calabi, Abd al-Rahman Muhammad Makhlu^f. *Tarjamat al-Qur'an al-Karim*. Beirut: Dar al-Fikr.
- al-^cUthaymin, Muhammad Salih. 2000. *Usul fi al-Tafsir*. Beirut: Dar al-Fikr.
- al-Zarqani, Muhammad ^cAbd al-Azim. 1995. *Manahil al-^cIrfan fi 'Ulum al-Quran*. Kaherah: Dar al-Kitab al-^cArabiyyah.
- al-Zuhayli, Wahbah. 1998. *Al-Tafsir al-Munir fi al-^cAqidah wa al-Syari^cah wa al-Manhaj*. Damascus: Dar al-Fikr.